

«Національна комісія з реабілітації» та багатьма іншими, що дозволяє визначити не лише предмет публічно-правового спору, але і його суб'єктний склад.

Наводячи невичерпний перелік справ, що відносяться до юрисдикції господарських судів, ст. 20 ГПК в одних випадках називає конкретних суб'єктів господарського спору: юридична особа, учасник (засновник, акціонер, член) юридичної особи (п. 3 ст. 20); Антимонопольний комітет України (п. 7 ст. 20); боржник, посадова та службова особа боржника (п. 8 ст. 20); третейські суди (п. 11 ст. 20); посадова особа (п. 12 ст. 20); фізична особа-підприємець (п. 16 ст. 20), в інших – визначає суб'єктний склад спорів шляхом виключення з нього фізичної особи, яка не є підприємцем (п.п. 1, 5, 6, 10, 14 ст. 20).

На відміну від ГПК та КАСУ, ЦПК в ст. 19 взагалі не визначає осіб, які можуть бути суб'єктами цивільно-правового спору, встановивши, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства (абз. 1 ч. 1 ст. 19).

В абз. 2 ч. 1 ст. 19 ЦПК законодавець «завуальовано» відніс до юрисдикції загальних судів у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами. Оскільки подібні справи розглядають також і господарські суди (п. 13 ст. 20 ГПК), можна дійти висновку, що критерієм розмежування юрисдикції господарських і загальних судів є суб'єктний склад: якщо позивачем є юридична особа або фізична особа-підприємець, справа підлягає розгляду в господарському суді, якщо позивач – фізична особа, то в загальному суді в порядку цивільного судочинства.

Проведене дослідження далеко не всіх проблем конкуренції предметної і суб'єктної юрисдикції в процесуальному законодавстві України свідчить про необхідність подальшого удосконалення норм інститутів адміністративної, господарської та цивільної юрисдикцій.

Юрійчук Ілля Васильович

аспірант кафедри публічного права

юридичного факультету

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

(м. Чернівці, Україна)

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,

декан юридичного факультету

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича П. С. Пацурківський

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Адміністративні процедури відіграють значну роль у відносинах з органами публічної адміністрації, насамперед у частині забезпечення прав і свобод людини. Вони є тим об'єднуючим елементом, який потрібен як людині для реалізації своїх прав, так і державі для ефективного функціонування органів виконавчої влади та суспільства загалом.

Поява незалежної Української держави та визнання нею основоположних європейських і загальнолюдських цінностей, перемога Революції Гідності та публічне обрання європейського вектору суспільного розвитку стали для нас історичними

викликами у сфері захисту прав і свобод людини та зумовили необхідність реформування усіх галузей права та приведення вітчизняного законодавства до європейських стандартів [8, с. 39].

На сучасному етапі розвитку науки адміністративного права поняття «адміністративні процедури» досі чітко не визначене ні вітчизняними науковцями, ні українським законодавством, що зумовлює його недосконалість. Крім того, варто зазначити, що також і відсутній уніфікований підхід до співвідношення понять «адміністративні процедури» та «адміністративний процес», що призводить до неспроможності ефективної взаємодії кожної людини з органами публічної адміністрації.

Аналізуючи положення сучасної доктрини адміністративного права та поглядів вчених-адміністративістів, можемо констатувати, що існує три основоположні концепції розуміння адміністративного процесу: судова, вузька та широка [7, с. 187].

Ми підтримуємо думку Т. О. Коломoeць, що згідно «судової» концепції розуміння, адміністративний процес варто розуміти виключно як форму правосуддя [1, с. 233]. Тобто, адміністративний процес розглядається тільки як судовий розгляд спорів публічно-правового характеру, віднесених до юрисдикції адміністративних судів.

У вузькому розумінні адміністративний процес – це врегульований нормами адміністративного процесуального права порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень, а також застосування заходів адміністративного примусу [2, с. 238]. Іншими словами, згідно даного підходу, адміністративний процес – це порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Нарешті, згідно з позицій широкого (управлінського) підходу, який на сьогодні є домінуючим серед вчених-адміністративістів (яскравим представником якого є Н.В. Галіцина), адміністративний процес це врегульований нормами адміністративно-процесуального права порядок розгляду індивідуально-визначених справ у сфері виконавчої діяльності органів державної влади, а у передбачених законом випадках і іншими, уповноваженими на те органами [4, с. 164]. Ще одним представником широкого розуміння адміністративного процесу є В.К. Колпаков, який у свій час стверджував, «що саме широке розуміння адміністративного процесу відповідає сучасним нормам розвитку правової науки і втіленим у Концепції адміністративної реформи принципам трансформації державного управління у дієвий інструмент реалізації громадянами своїх прав і свобод, інструмент захисту людини від неправомірних дій і адміністративних актів із боку органів управління і їхніх службовців» [5, с. 363]. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що адміністративний процес, згідно позицій широкого (управлінського) підходу розуміння включає в себе адміністративні процедури, та які співвідносяться між собою як ціле та частина.

На нашу думку, широка концепція розуміння адміністративного процесу повністю не відповідає сучасним тенденціям розвитку юридичної науки, та адміністративного права зокрема.

Останнім часом, зважаючи на трансформаційні процеси, які відбуваються не тільки в Україні, а й в цілому світі, науковці все частіше виділяють адміністративні процедури як самостійний правовий інститут адміністративного права, який знаходиться поза межами адміністративного процесу. Наприклад, ми підтримуємо позицію Р. С. Мельника (який також не підтримує широку концепцію адміністративного процесу), що в обґрунтування так званої «широкої» концепції адміністративного процесу її авторами покладено виключно висновки, сформульовані або за радянських часів, або представниками «неорадянської» школи адміністративного

права [6, с. 289].

Також, ми поділяємо позицію В.М. Бевзенка, який повністю відмежовує адміністративні процедури від адміністративного процесу. Він зазначає, що серед галузей права адміністративно-правового циклу й адміністративно-процесуального змісту можна виділити такі, як: адміністративне (матеріальне право) та адміністративно-процесуальне право (виключно судовий порядок захисту прав, свобод та законних інтересів у публічній сфері). Водночас, на його думку, адміністративна процедура – це, насамперед, інститут адміністративного (матеріального) права, зміст та призначення якого описується в загальній частині цієї галузі права [3, с. 58].

Таким чином, ми повністю підтримуємо думку В.М. Бевзенка та вважаємо, що система адміністративного права загалом складається з матеріального адміністративного права та адміністративно-процесуального (судово-адміністративного) права. При цьому, адміністративні процедури є складовим елементом, інститутом матеріального адміністративного права, в свою чергу, адміністративний процес – це порядок розгляду адміністративних справ у суді (складовою частиною якого є адміністративно-деліктний процес).

Для детальнішого дослідження співвідношення адміністративного процесу та адміністративних процедур необхідно проаналізувати зарубіжний досвід використання у правовій доктрині та законодавчих актах цих понять для можливого запозичення Україною позитивного досвіду інших держав.

У Франції, яка вважається батьківщиною адміністративного права, для позначення порядку вирішення спорів в органах адміністративної юстиції використовується термін «адміністративно-спірна процедура» (*procedure administrative contentieuse*). Тобто, не лише в частині визначення порядку діяльності публічної адміністрації, але й адміністративних судів вживається термін процедура [9, с. 187].

У Німеччині поняття адміністративна процедура та адміністративний процес чітко розділені. Адміністративно-процедурні норми регулюють переважно порядок прийняття адміністративних актів та укладення публічно-правових договорів публічною адміністрацією. Своєю чергою, адміністративно-процесуальні норми – вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами. При цьому варто зазначити, що в правовій доктрині щодо останньої групи вживається також термін «адміністративно-процесуальне провадження» [10, с. 85].

Отже, на теренах сучасної України досі відсутній єдиний підхід до розуміння понять «адміністративний процес», та «адміністративні процедури», що призводить до правової невизначеності та, в результаті, порушення прав і свобод людини. Зважаючи на проголошений європейський вектор України, нагальною потребою є приведення українського законодавства до європейських стандартів, та відокремлення адміністративних процедур від адміністративного процесу, оскільки, адміністративний процес – це все таки порядок вирішення публічно-правових спорів в суді (включаючи адміністративно-деліктний процес), а адміністративні процедури – порядок розгляду індивідуальної адміністративної справ органом публічної адміністрації, з метою забезпечення прав і свобод кожної людини.

Використані матеріали:

1. Адміністративне право України: підручник / Т. О. Коломоєць, Ю. В. Пиріжкова, Н. О. Армаш та ін.; за заг. ред. Т. О. Коломоєць. К.: Істина, 2009. 480 с.

2. Лошицький М. В., Короед С. О. Адміністративний процес: основні підходи до розуміння. *Держава і право*. 2012. Вип. 55. С. 236–242.

3. Бевзенко В.М. Деякі теоретичні міркування щодо адміністративних процесуальних і процедурних категорій у вітчизняній адміністративно-правовій та

адміністративно-процесуальній науці. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2011. № 3. С. 56–62.

4. Галіцина Н. В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 163–177.

5. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен / Національна академія внутрішніх справ України. К.: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.

6. Мельник Р. С. Система адміністративного права України: дис. ... доктора юрид. наук 12.00.07. Х., 2010. 415 с.

7. Мотрук Т. В. Поняття адміністративної процедури у співвідношенні до поняття адміністративного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО*. Випуск 42. 2017. С. 186–189.

8. Пацурківський П., Гаврилюк Р. Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті. *Право України*. 2017. № 10. С. 38–55.

9. Школик А. М. Адміністративна процедура та її співвідношення з суміжними поняттями. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2014. № 59. С. 185–193.

10. Штелькенс Пауль. Юрисдикція адміністративних судів, їх структура і склад. *Адміністративні процедури і адміністративне судочинство в Німеччині: збірник матеріалів*. К.: Німецький фонд міжнародного правового співробітництва, 2006. С. 85.

Явор Ольга Анатоліївна

доктор юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права № 2

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

(м. Харків, Україна)

ПОНОВЛЕННЯ СТРОКУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Конституція України гарантує право кожного на судовий захист своїх прав та інтересів, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. (ст. 55 Конституції) [1]. Звернення до суду може здійснюватися у межах встановленого строку, який у цивільному та господарському судочинстві визначений як строк позовної давності. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо гарантується на підставі Конституції України (ч. 3 ст. 8 Конституції).

Право на розгляд справи судом покриває надзвичайно широке поле різноманітних категорій – воно стосується як інституційних та організаційних аспектів, так і особливостей здійснення окремих судових процедур. Пленум ВСУ «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12 червня 2009 р. № 2 зазначає, що при здійсненні правосуддя у цивільних справах суд першої інстанції, неухильно дотримуючись норм матеріального та процесуального права, повинен забезпечити їх (справ) справедливий, неупереджений та упродовж розумного, але не більш встановленого законом строку розгляд і вирішення з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2].

30 березня 2006 року набув чинності Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3]. Важливо підкреслити, що відповідно до вказаного Закону суди України при розгляді справ повинні застосовувати Конвенцію та практику Суду як джерело права. Аналізуючи практику